

Uvod

Od Titove smrti leta 1980 je prišlo na plan veliko novih podatkov. Ti razkrivajo prevaro, ki je bila tako uspešna, da je presenetila celo Stalina in še danes večinoma ni razkrinkana. Povzročila je, da se je neomajno protikomunistični Winston Churchill decembra 1943 odločil, da širokogrudno podpre komunističnega Tita in popolnoma neha podpirati protikomunistične odporne sile v nekdanji Jugoslaviji. Zvižaja je še toliko bolj osupljiva zaradi dokazov, da so v njej sodelovali Britanci – med njimi nekateri na visokih položajih.

Če ne bi bilo te odločitve, Tito ne bi premagal svojih političnih nasprotnikov v Jugoslaviji in se vzpostavil kot njen nesporni voditelj. O tem, da so Churchilla zavedli v to odločitev, zdaj ni več nobenega dvoma. Tito ga je zavajal z napačnimi informacijami in igral na šibkost in ohola stremljenja mnogih britanskih častnikov, s katerimi je prišel v stik. Premišljeno je tudi prelomil obljube, ki jih je dal glede »svobodnih in neoviranih volitev« ter sodelovanja nekomunistov v njegovi vladi.

To je bila odločitev, ki je naši ameriški zavezniki niso odobraval, prav tako kot tudi ne vsi v britanskem zunanjem ministrstvu – odločitev, ki je Jugoslovane obsodila na več kot štirideset let komunistične vladavine in spodbudila Stalina v njegovih težnjah po politični in stvarni prevladi na Balkanu in v Vzhodni Evropi. Samo malo je manjkalo, pa bi Titov uspeh, s katerim si je zagotovil oblast v Beogradu, spodbudil komunistični prevzem v Grčiji. Če bi Grčija postala komunistična, bi bilo preživetje Italije še veliko bolj vprašljivo – in če bi Italija podlegla komunizmu, bi zagon prav lahko vplival na krhko politično ravnotežje v Franciji. Zato je popustljivost Velike Britanije do vzpostavitve komunistične vladavine v Jugoslaviji skoraj povzročila, da bi komunizem prišel na oblast po večini celinske Evrope.

Toda to odločitev je Churchill sprejel, ko je bil pod znatnim stresom – njegovi najbližji sodelavci so to začeli opazati in so bili v skrbeh zaradi tega. Samo dva dni za tem je zbolel za pljučnico in je bil prisiljen več tednov počivati, da je okreval.

Ustaljena podoba prikazuje Tita kot pogumnega partizanskega vodjo – znan je postal prav zaradi Winstona Churchilla –, ki se je ves čas vojne neprestano boril proti Nemcem in v nasprotju s preostalo okupirano Evropo skorajda brez zunanje pomoči osvobodil svojo državo. Da večine streliva, ki ga je dobil od Bri-

tancev in Američanov, ni uporabil za pobijanje Nemcev, kot je obljubil Churchill, ampak za odstranitev svojih političnih tekmecev, so Titovi podporniki na Zahodu prikrili. Več Jugoslovanov je bilo ubitih v medsebojnih spopadih, kot pa so jih ubili Nemci – neverjetno dejstvo! Partizani so v najboljšem primeru samo obrobno in občasno nadlegovali Nemce. Hitlerja niso nikoli resneje ovirali pri izkoriščanju obilnih virov nafte in rudnin, tako nujnih za delovanje njegovega vojnega stroja. Njegove odločitve, da se nazadnje umakne z Balkana, ni narekovala dejavnost Titovih partizanov, ampak dogajanje drugje. Partizani večinoma niso ovirali nemškega umika, kar je Churchilla zelo vznejevoljilo. V resnici je Jugoslavijo osvobodila Rdeča armada.

Medtem ko je Tito svoje politične nasprotnike obtoževal, da sprejemajo orožje od Italijanov, je sam Nemcem predlagal skupno akcijo, da bi se uprli zavezniškemu izkrcaju na Balkanu. To bi nedvomno povzročilo izgube med Britanci in Američani. Maja 1945 je skoraj začel vojno z zahodnimi zavezniki zaradi svoje želje, da priključi italijanski Trst. V mesecih po koncu vojne je hladnokrvno pobil nešteto tisočev protikomunističnih Jugoslovanov, ki so mu jih Britance izročili v dobri veri. Takrat je Churchill že bridko obžaloval svojo odločitev izpred dveh let, Tito pa se je svojim tovarišem hvalil, kako je »izigral in ukanił starega lisjaka Churchilla«. Že nekaj tednov po njegovi močno razglašani »razliki mnenj« s Stalinom junija 1948 se je Tito poskušal znova pridružiti sovjetskemu taboru. Popolnoma nič ni pomagal Madžarom, ki so se uprli leta 1956, in disidentskim Čehom leta 1968.

Jugoslavija je imela na golih otokih v Jadranskem morju svoje gulage, kjer so poniževali na tisoče zaprtih Titovih političnih nasprotnikov.

Da je tako dolgo trajalo, da je vsa zgodba prišla na dan, kaže na usklajeno prikrivanje, verjetno povezano z bleščečo generacijo, ki je imela svoje interese, da ohranja mite o Titu, ki jih je pomagala spočeti – generacijo, ki je šele zdaj preminila. Pri spraševanju o Titovem vzponu na oblast ni dovolj gledati samo vplive leve strani, komunistične vohune v tajnih službah, ki so jasno prirejali poročila. Kot mi je slikovito dejal eden od poznavalcev: »Bolj kot rdeči pod posteljo so bili vplivni modri v postelji.« Mnogi od Titovih najbolj zvestih in zgovornih privrženecv so bili stebri britanske družbe!

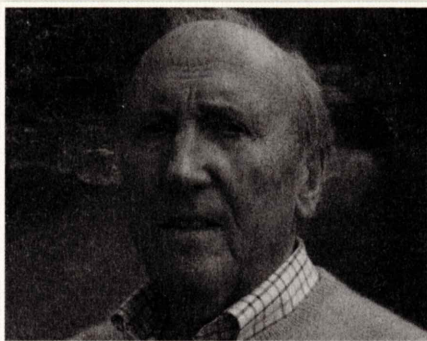
Ko je Jugoslavija v devetdesetih letih začela razpadati, so nekateri na Zahodu obžalovali, da Tita ni več. Hrepeneče so se spominjali, kako je združil svoje samovoljne rojake. Toda njegova skrajna brezobzirnost – ob pomoči surove tajne policije, podprte z vojsko plačanih ovaduhov po vsej državi – je bila tista,

ki je držala pokrov nad nasprotujočimi si jugoslovanskimi manjšinami. Toda to je samo odložilo trajnejšo rešitev etničnih težav.

Pred kratkim omogočen dostop do sovjetskih in jugoslovanskih arhivov je jasneje osvetlil nesoglasja med Titom in Stalinom leta 1948. Razjasnil je tudi skrivnost, kaj so Titovi komunisti delali v obdobju od sklenitve pakta med Hitlerjem in Stalinom avgusta 1939 do nacistične invazije na Rusijo junija 1941 – predvsem pa v dveh mesecih pred to invazijo, ko je bila Jugoslavija že okupirana. Da so blatili Britance kot imperialistične vojne hujskače, je bilo od tako trdih stalinistov najbrž samo pričakovati. Manj predvidljivo je bilo, da so ovajali Nemcem vse tiste, ki so se upirali okupatorjem, zlasti Srbe, zveste jugoslovanski vladi v izgnanstvu v Londonu, ki jo je takrat Churchill seveda podpiral.

Pri sprejetju usodne odločitve v žaru vojne decembra 1943 se je Churchill močno zanašal na nasvete svojih bližnjih sodelavcev, ti pa so bili večinoma odvisni od informacij, ki jim jih je posredoval Tito. Da jih je partizansko vodstvo vleklo za nos, je zdaj jasno. Koliko so sami to vedeli in dopuščali, je, milo rečeno, manj očitno. Da so mnogi od njih po vojni v svoj prid širili mite o partizanih – in imeli koristi od ustvarjanja »zgodovine zmagovalcev« –, je težje oprostiti. Zanimivo je, da obstajajo namigi na skrbno usklajeno zaroto sovjetskih simpatizerjev na primernih položajih kairskega štaba Uprave za posebne operacije (Special Operations Executive – SOE), zadolženega za jugoslovanske zadeve, ki so igrali na lahkovernost nekaterih sodelavcev. Dokumente so ponarejali. Poročila častnikov za zveze na terenu, ki so bila kritična do Titovih partizanov, niso prišla do Churchilla in drugih vodilnih ljudi. BBC je igral pomembno in protislovno vlogo v kampanji širjenja dezinformacij – vlogo, ki se do zdaj še ni v celoti razkrila.

O avtorju

Peter Batty je delal kot časopisni novinar, potem pa je prišel na BBC, kjer se je pridružil izvorni ekipi oddaje *TV Tonight* in pozneje postal njen urednik. Po krajšem obdobju pri ITV je ustanovil svojo produkcijsko družbo ter kot producent, režiser in scenarist ustvaril vrsto zelo uspešnih del za film in televizijo. Med drugimi nagradami je prejel grand prix za dokumentarni film na mednarodnem filmskem festivalu v Benetkah in srebrno golobico na filmskem festivalu za dokumentarni film v Leipzigu *Fall and Rise of the House of Krupp* (Padec in vzpon rodbine Krupp), po katerem je nastala tudi knjiga. Dokumentarna serija v petih delih o ameriški državljanski vojni *The Divided Union* (Razdeljena zveza) je požela veliko odobravanja po svetu in tudi po njej je nastala knjiga. Tudi iz petdelne serije *The Algerian War* (Alžirska vojna) je v Franciji nastala knjiga. Napisal je tudi scenarij za šest epizod mednarodno priznane TV-serije *The World at War* (Svet v vojni). V času razpada Jugoslavije je za BBC ustvaril dva filma o Titu, ki sta vzbudila veliko polemik in sta privedla do te knjige. Batty je sicer avtor in soavtor še več drugih knjig.